

Recenzie

Vlad V. Zirra, *Fibule de schemă La Tène din România*,

Scrisul Românesc, Fundația – Editura, Craiova, 2017, 206 pagini text, 15 pagini bibliografie, 135 planșe, 66 grafice și tabele, 23 hărți

Gheorghe Calotoiu

Cartea cercetătorului științific I Vlad V. Zirra reliefează stadiul cercetărilor în problema fibulelor de schemă La Tène din România, scrisă după mai multe decenii de cercetare în domeniu.

Lucrarea se compune din mai multe capitole „Stadiul cercetărilor asupra fibulelor de schemă La Tène din România”, „Probleme și criterii de clasificare. Ierarhia și valoarea criteriilor urmărite (formă, schemă, decor, dimensiuni)”, „Contexte de proveniență: necropole, așezări, tezaure. Separație și relații”, „Probleme de cronologie relativă și repere de cronologie absolută”, „Definirea tipurilor, frecvență, material, răspundere; cronologie relativă și analogii”, „Excursus cazul Pișcolt”, „Excursus cazul Popești”, „Reguli de port. Tipuri de inventare provenite din complexe închise. Date și interpretări referitoare la modul de port”, „Dinamica fibulelor. Fibule tracice, fibule de schemă La Tène, fibule romane”, „Concluzii. Valoarea fibulelor pentru datare, forță „tare” sau forță „slabă”, datări în funcție de fibule”, „Summary. La Tène scheme fibule în România”. Anexe: „Bibliografie”, „Catalogul descoperirilor”, „Lista tipurilor de fibule”, „Planșe”, „Notă asupra ediției”.

În primul capitol domnul Vlad V. Zirra prezintă cercetătorii români și străini care s-au preocupat de problema fibulelor de schemă La Tène până în prezent: R. Beltz, D. Violler, J. Kostrzewski, Ilona Kovrig, E. Patek, A. Ambroz, K. Horedt, V. Capitanu, R. Gebhard, M. Babeș, V. Ursachi, Silvia Teodor, A. Rustoiu.

Autorul lucrării prezintă distribuția fibulelor de schemă La Tène în funcție de provincii: Muntenia (279), Oltenia (58), Dobrogea (9), Moldova (388), Transilvania (252), Banat (30), Crișana (319).

Criteriile pe care le utilizează cercetătorul în mod consecvent pentru clasificarea fibulelor descoperite în România au fost: forma, decorul și dimensiunile.

O problemă legată de sfera tipologiei autorul o consideră durata de viață a tipului de fibulă.

Autorul apreciază că există o circulație rapidă a acestor artefacte (fibule) pe spații largi.

În privința contextelor arheologice în care au fost găsite aceste obiecte cercetătorul Vlad V. Zirra consideră că este o relație de dependență față de categoria de situri din care provin: așezări, depuneri funerare și depuneri speciale. Sunt prezentate grafice cu fibulele de schemă La Tène din necropole, așezări, tezaure.

În ceea ce privește mediul cultural din care provin fibulele de schemă La Tène din țara noastră autorul lucrării consideră că sunt cel puțin trei medii culturale majore: descoperirile de tip celtic, cele din cadrul culturii Poienești_Lukasevka și cele din aria culturii geto-dacice.

Cele mai multe fibule de schema La Tène timpuriu provin din necropolele celtice din Transilvania și Crișana. Cercetătorul Vlad V. Zirra subliniază faptul că în a doua jumătate a secolului al III-lea a Chr. la sud și est de Carpați fibulele tractice cunoșteau o largă răspândire.

În mediul culturii geto-dacice predomină piesele de schemă La Tène târziu, ele fiind bine reprezentate în mod deosebit în așezările de tip „dava”.

Dar autorul reliefează însă că în tezaurile geto-dacice aproximativ 70% sunt fibule de schemă La Tène mijlociu.

Cercetătorul Vlad V. Zirra concluzionează că „fibulele de schemă La Tène au pătruns pe teritoriul țării noastre începând cu mijlocul și a doua jumătate a sec. IV a Chr începând cu vestul, nord-vestul și zona intracarpatică a României, extinzându-se ulterior și în regiunile extracarpatică”.

În capitolul „Probleme de cronologie relativă și repere de cronologie absolută” cercetătorul Vlad V. Zirra consideră că pe lângă documentația primară, un rol important îl joacă tipologiile. Autorul relevă că pentru datarea pieselor urmărite, esențială rămâne asocierea în cadrul complexelor cu alte materiale cu o valoare cronologică clară, în așa fel încât fibulele să fie datate pe criteriile exterioare lor. Cercetătorul relevă faptul că fibulele din mediu funerar sunt semnalate în număr mare în necropolele culturilor La Tène și Poienești - Lukașevka.

Domnul Vlad V. Zirra subliniază că sunt la dispoziție trei categorii de monumente arheologice care aduc date deosebite despre fibulele de schemă La Tène: necropolele, tezaurile și așezările.

În capitolul „Definirea tipurilor; frecvență, material, răspândire; cronologie relativă și analogii” autorul lucrării consideră că sunt 51 de tipuri de fibule de schemă La Tène pe teritoriul țării noastre.

La tipul 29 este prezentată o fibulă descoperită într-un mormânt la Telești „Poienile Mici”, unde este asociată cu o centură specifică La Tène -ului C.

În acest capitol sunt 22 de hărți cu răspândirea tipului de fibule și 7 grafice cu structura tipologică a fibulelor de schemă La Tène din România.

În capitolul „Excursus cazul Pișcolt ” (studiu de caz) prezintă și reinterpretează cercetările arheologice efectuate de I. Nemeti în această importantă necropolă. Este redată dispoziția spațială a mormintelor, tipologia, stratigrafia orizontală a complexelor, serierea (analiza combinatorie), fazele necropolei.

Cercetătorul Vlad V. Zirra consideră că este corectă în general cu corespondența fazelor necropolei de la Pișcolt cu cronologia relativă central-europeană a lui I. Nemeti, cu excepția încadrării unor morminte într-o fază sau alta. Sunt prezentate 15 planșe cu planuri cu cartarea tipurilor și cantitatea pieselor descoperite în necropolă.

Capitolul „Excursus cazul Popești” autorul prezintă în mod deosebit nivelurile La Tène II 1-5 din așezarea A de la „Nucet” efectuate de A. Vulpe.

Cercetătorul Vlad V. Zirra menționează că au fost descoperite 168 de fibule de schemă La Tène, cele mai numeroase, pe lângă un număr restrâns de fibule tracice sau romane. Este prezentat un tabel cu situația descoperirii fibulelor de schemă La Tène de la Popești „Nucet”, fiind puse în discuție un număr de 129 de fibule (este prezentată campania, tipul de fibule).

În capitolul „Reguli de port. Tipuri de inventare provenite din complexe închise. Date și interpretări referitoare la modul de port” autorul prezintă un tabel combinatoriu al obiectelor depuse în mormintele celtice din România. Cercetătorul Vlad V. Zirra precizează faptul că atât în mormintele de înhumație cât și în cele de incinerare numărul fibulelor variază de la un exemplar până la 20 și că acestea erau purtate în majoritate de femei ca podoabe, alături de inele spiralice, lanțuri, coloane sau brățări spiralice.

În capitolul „Dinamica fibulelor. Fibule tracice, fibule de schemă La Tène, fibule romane”, autorul lucrării consideră că la mijlocul și în a doua jumătate a secolului II a Chr. utilizarea curentă a fibulelor La Tène se consolidează în zonele de la sud și est de cercul carpatic. Este prezentat un tabel combinatoriu al obiectelor de inventar din tezaure de secolele I a. Chr. I p. Chr. (fibule, colane, pandantive, vase de argint, etc.).

Cercetătorul Vlad V. Zirra postulează că utilizarea fibulelor de schemă La Tène era o practică pe deplin răspândită în perioada clasică a civilizației geto-dacice. Autorul lucrării consideră că treptat fibulele de schemă La Tène vor ceda întâietatea tipurilor de proveniență sau influență romană, începând cu a doua jumătate a sec. I a. Chr, iar în prima jumătate a secolului următor să dobândească un rol preponderent mai ales în afara arcului carpatic.

În alt capitol: „Concluzii. Valoarea fibulelor pentru datare; forța „tare” sau forța „slabă”; datări în funcție de fibule” domnul Vlad V. Zirra consideră că fibulele de schemă La Tène timpurii provin în cea mai mare parte din necropole, cele de schemă La Tène mijlociu din necropole, așezări și tezaure, iar fibulele de schemă La Tène târziu au fost găsite în marea lor majoritate în așezări.

O problemă pe care autorul lucrării o pune în discuție o constituie producerea fibulelor de schemă La Tène în ateliere. Este prezentată situația atelierelor de la Pecica și Tășad. Acestora, autorul lucrării le alătură descoperirile de la Bâzdâna „La cetate” unde au fost găsite bucăți de zgură, creuzete și un tipar. De asemenea, de la Piatra Craivii provin unelte și ustensile folosite pentru prelucrarea obiectelor de metal comun sau prețios.

Autorul consideră că evidența și sistematizarea fibulelor de schemă La Tène de pe teritoriul României poate fi folosită ca instrument pentru a defini niște puncte de sprijin pentru realizarea cercetărilor arheologice viitoare.

Un capitol aparte îl constituie rezumatul în limba engleză a lucrării: „Summary. La Tène scheme fibulae în România”. Bibliografia lucrării cuprinde peste 300 de articole și studii citate de autori.

Autorul prezintă Catalogul descoperirilor de fibule de schemă La Tène, care însumează 192 de localități cu punctele respective de descoperire.

Anexa cuprinde o listă a tipurilor de fibule (51 de tipuri) unde este menționată localitatea, punctul de descoperire (34 de pagini).

Ilustrația cărții se compune din 135 planșe cu desene de fibule de schemă La Tène, grafice și tabele statistice sau combinatorii ale tipurilor de fibule, 23 de hărți cu răspândirea tipurilor de fibule de schemă La Tène.

Autorul lucrării Vlad V. Zirra prezintă o notă asupra ediției, unde subliniază faptul că a reieșit destul de clar ideea că fibulele de schemă La Tène din România pot fi considerate a avea o crono-tipologie susținută pe o importantă bază documentară.

Lucrarea domnului Vlad V. Zirra este bine documentată, fiind una din realizările deosebite în domeniul arheologiei românești.

Cartea cercetătorului științific Vlad V. Zirra este accesibilă în primul rând specialiștilor în domeniu. De altfel, domnul Vlad V. Zirra prin laborioasa sa activitate în domeniu este un nume de referință în arheologia românească în probleme ale La Ténului.

Lucrarea domnului Vlad V. Zirra era necesară arheologiei din România, dar a necesitat un mare volum de muncă și a fost realizată printr-o cercetare științifică asiduă desfășurată în mai multe decenii de activitate.

Cercetătorul științific Vlad V. Zirra, prin activitatea arheologică pe care o desfășoară la Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” din București, continuă tradiția tatălui său Vlad Zirra, cu rezultate deosebite.

